

Šodien, 25.maijā, visā Eiropas Savienībā (ES), tostarp arī Latvijā, piemērota Vispārīgā datu aizsardzības regula Vispārīgās datu aizsardzības regulas (VDAR), nosakot vienādus noteikumus personas datu aizsardzībai visās ES dalībvalstīs. Tomēr gan privātpersonu, gan uzņēmēju zināšanas par personas datu apstrādi ir gana mazas, tādēļ radusies liela ažiotaža. Ko jaunā VDAR paredz, un kā mūsu ikdienu mainīsies pēc tās ieviešanas?

Saskaņojot izlaidumā filmēt un fotografēt drīkstēs

Iepriekš personas datu aizsardzības jomu regulēja Fizisko personu datu aizsardzības likums, kas ar jaunās regulas piemērošanu zaudē spēku, tomēr pamatprincipi personas datu apstrādē netiek mainīti.

Tieslietu ministrija (TM) informē, ka absurds ir priekšstats par to, ka turpmāk nedrīkstēs izpaust citām personām savu vārdu, uzvārdu, personas kodu, e-pasta adresi, telefona numuru, dzīves vietas adresi vai jebkādu citu informāciju par sevi. Regula neaizliedz datu apmaiņu. Personas datus joprojām varēs izpaust, ja cilvēks pats to vēlēšies, ja tos vajadzēs uzrādīt kādā organizācijā, piemēram, lai pierādītu identitāti, vai arī internetveikalā, lai pasūfītu vēlamo preci.

Tāpat regula neaizliedz apstrādāt citas personas datus, ja šāda apstrāde notiek likumīga mērķa sasniegšanai. Piemēram, gadījumos, kad šādu informāciju pieprasa tiesībsargājošo iestāžu amatpersonas. Savukārt, ja šķirtais laulātais meklē bijušās otrās pusītes kontaktus, to izpaušana lielākoties nebūs pamatota.

Izskan arī jautājums pat sveicieniem un līdzjūtībām medijos. TM uzsver, ka joprojām drīkstēs apsveikt, izteikt līdzjūtību ar radio palīdzību vai publicējot attiecīgo tekstu laikrakstos. Netiek arī apturēta vai mainīta dāvanu servisa darbība attiecībā uz informācijas norādīšanu par adresātu.

Tomēr personai jācenšas norādīt tikai nepieciešamo informāciju, lieki neizpaužot kādus citus datus par personu, tā, lai konkrēto cilvēku nevarētu identificēt citi. Nevajadzētu norādīt pilnas dzīvesvietas adresi, dzimšanas datumu, iekļaujot gadu vai tālruņa numuru.

Tāpat īsti nav skaidrs, vai, regulai stājoties spēkā, izlaidumos, valsts svētkos vai cita veida pasākumos tagad būs aizliegts fotografēt un filmēt? Filmēt un fotografēt drīkstēs, ja pasākuma rīkotājs to atļaus. Arī sabiedrības interesēm vai vēsturiskā fakta fiksēšanai drīkstēs veikt video un foto iemūžināšanu, par to iepriekš informējot pasākuma dalībniekus un ļaujot pasākuma apmeklētājiem paust savu vēlmi nepublicēt viņu datus.

Regula arī neaizliedz pieprasīt un kopēt personas apliecinājumus dokumentos organizācijām, kurām šāds pienākums ir noteikts likumā. Piemēram, veikalos, iegādājoties alkoholiskos dzērienus; augstskolās; kredītiestādēs un finanšu iestādēs.

Trūkst komunikācijas un skaidras informācijas

“Pozitīvi, ka, ieviešot šo regulu, no šodienas visās ES dalībvalstīs darbosies vienoti principi. Tas ir labi, jo ikdienā sadarbība starp ES dalībvalstīm ir gana cieša,” norāda Rīgas Stradiņa universitātes docents, tiesību zinātņu doktors Ivans Jānis Mihailovs, atgādinot, ka dalībvalstu uzdevums ES ietvaros ir tiesību un pārvaldes sistēmu atšķirību mazināšana. Savukārt negatīvi, viņaprāt, ir tas, ka Latvijā sabiedrība nav pietiekami sagatavota šīm izmaiņām. “Uzskatu, ka komunikācijas un skaidras informācijas trūkums ir galvenais iemesls, kādēļ radusies šī lielā ažiotaža, kas liek iedzīvotājiem bažīties un nervozēt. Labi izprotu, piemēram, pamatskolas skolotāju, kas neļauj žurnālistiem nākt klasē, filmēt un fotografēt bērnus. Viņai nav bijis laika izlasīt visus apjomīgos rakstus un publikācijas, izprast, kas ir un kas nav atļauts. Rodas vēlme pasargāt savus audzēkņus, ievērojot datu aizsardzību. Un šādi jūtas ļoti daudzi.”

Nedēļas sākumā Latvijas Televīzijas raidījumā “Panorāma” bija sižets par to, ka, aizbildinoties ar jaunajām prasībām, žurnālistiem atsaka informāciju vai neļauj piedalīties kādā pasākumā. Par to sašutusi bija pētījuma centra “Re:Baltica” žurnāliste Sanita Jemberga. Arī citu aroda pārstāvju vidū satraukums ir gana liels.

“Ja žurnālisti datu apstrādi veic, īstenojot tiesības uz vārda un informācijas brīvību, datu regulas noteikumi netiek piemēroti,” jautāta par žurnālistiku, “LA” skaidro Tieslietu ministrijas komunikācijas un tehniskā nodrošinājuma nodaļas sabiedrisko attiecību speciāliste Alise Adamane. “Šī aroda pārstāvim ir jāievēro personas tiesības uz privāto dzīvi, ja tās ir svarīgākas par sabiedrības interesēm. Taču tās var neievērot, ja datu apstrādi veic ar mērķi publicēt informāciju, kas skar sabiedrības intereses. Izvērtējot, vai iespējami nodarītais kaitējums personas privātajām tiesībām ir mazāk svarīgs nekā tas, cik publicēta informācija ir svarīga sabiedrībai.” Žurnālistam, tāpat kā līdz šim, jāspēj piedāvāt daudzveidīgu, nepastarpinātu materiālu, esot neatkarīgam no ārējā (izdevēja, reklāmdevēja, politiska, ekonomiska) spiediena. “Jāizvērtē mērķi, kāpēc tiek publicēta konkrētā informācija, jo arī žurnālistiem ir jāievēro personas datu apstrādes pamatprincipi,” uzsver A. Adamane. Pamatprincipos tiek teikts, ka jebkurai personas datu apstrādei ir jābūt likumīgai, godprātīgai un pārredzamai.

Ārstniecības iestādes izmisušas

Grūtāk klāsies uzņēmumiem, kuri ikdienā apstrādā lielu apjomu personas datu. Ārstnieciskās klinikas pārstāvis Jānis, kurš nevēlējas atklāt uzņēmumu, kurā strādā, akcentē: “Medicīnas iestāžu speciālisti ir diezgan lielā izmisumā. Mūsu darbs balstās uz klientu personas datiem, kurus tagad vairs nedrīkstam izmantot tā, kā to darījām

iepriekš. Jāmaina sistēma un jāmeklē risinājums, jo tagad visa informācija būs jāšifrē. Jādomā, kā mēs glabāsim dokumentus un klienta kartes, kādu informāciju sūtīsim e-pastos, kā nosūtīsim analīzes. Esam starptautisks uzņēmums, tādēļ pamatā ar saviem pacientiem komunicējam e-pastā vai telefonsarunās. Arī runājot pa telefonu, izpaust sensitīva rakstura informāciju nedrīkstēs, jo nebūsim 100% pārliecināti, vai runājam ar pareizo personu. Pie mums bija ieradusies pārstāve no Datu valsts inspekcijas, kura iepazīstināja ar jauno regulu. Taču tajā ir atrunāts tas, kam ir jābūt, bet nav paskaidrots, kā to īstenot. Arī naudas sodi par personas datu apstrādes pārkāpumiem ir kosmiski lieli.”

Patiesi, Vispārīgā datu aizsardzības regula paredz ļoti bargus sodus par personas datu apstrādes pārkāpumiem, tie var sasniegt 4% no uzņēmuma globālā apgrozījuma vai 20 miljonus eiro. Likuma priekšā pilna atbildība ir datu pārzinim – uzņēmumam, no kura līdzekļiem būs sedzami sodi par VDAR pārkāpumiem. “Ikvienam uzņēmējam ir vērts pārdomāt to, kādus personas datus un kur glabājam, kam tie pieejami, kādiem nolūkiem tos izmantojam,” uzsver zvērinātu advokātu biroja “Sorainen” pārstāve, zvērināta advokāte leva

Andersone.

“Darbinieku pieņemšana, atlaišana, darba laika uzskaitē šķiet tik pašsaprotamas norises, ka reizēm pat neiedomājamies par uzkrāto informāciju par cilvēkiem, kuri strādā vai vēlas strādāt mūsu uzņēmumā. Katram, kurš uzņēmumā apstrādā personas datus, jābūt, lai tas tiktu darīts droši un atbilstoši visām prasībām.” Atbilstoši VDAR sensitīvi dati ir informācija par cilvēka rasi, etnisko izcelsmi, reliģisko, filozofisko vai politisko pārliecību, dalību arodbiedrībās, kā arī ar veselību vai seksuālo dzīvi saistītas ziņas. Šie ir īpašas kategorijas dati, kuru apstrāde tiek ierobežota, un pārkāpumu gadījumā var tikt piemērots arī bargāks sods.

Sociālajos tīklos jābūt uzmanīgākam

Līdz ar regulas stāšanās spēkā būs jāmaina anketas, iesniegumu formas, zīmes par videonovērošanas veikšanu. Lielveikalos ne vienu vien reizi ir dzirdēts aicinājums vērsties informācijas centrā, lai veiktu izmaiņas anketās, kas tiek izmantotas klienta kartes iegūšanai, jo datu aizsardzības regula paredz stingrākas prasības piekrišanai kā personas datu apstrādes pamatam.

Viens no mītiem, ko akcentē TM, ir šāds: “Es nedrīkstu publicēt informāciju par sevi vai citām personām sociālajos tīklos, tostarp atzīmēt savus draugus.” Tā īsti neesot, jo regula neaizliedz veikt personas datu apstrādi privātām un mājāsaimniecības vajadzībām. Piemēram, ziņa draugiem par ballīti pie tevis regulas tvērumā neietilpst. Savukārt izmantot informāciju komerciālos nolūkos par tavu sekotāju sociālajos tīklos, par publicētajām interesēm nebūtu korekti.

Būtiskākais datu aizsardzībā

NEMAINĀS

Personas datus joprojām varēs izpaust, ja cilvēks pats to vēlēšies (lai pierādītu identitāti vai arī lai pasūtītu internetveikalā).

Likumā noteiktās organizācijas drīkst pieprasīt un kopēt personas apliecinājumus dokumentus.

Regula neaizliedz apstrādāt citas personas datus, ja šāda apstrāde notiek likumīga mērķa sasniegšanai.

Drīkstēs apsveikt, izteikt līdzjūtības plašsaziņas līdzekļos.

Filmēt un fotografēt drīkstēs, ja pasākuma rīkotājs to atļaus.

Žurnālistiem, īstenojot tiesības uz vārda un informācijas brīvību, datu regulas noteikumi netiek piemēroti.

MAINĀS

Sensitīvi dati ir informācija par cilvēka rasi, etnisko izcelsmi, reliģisko, filozofisko vai politisko pārliecību, dalību arodbiedrībās, kā arī ar veselību vai seksuālo dzīvi saistītas ziņas – visi tie dati, pēc kuriem var identificēt cilvēku. Šie ir īpašas kategorijas dati, kuru apstrāde tiek ierobežota.

Datu apstrādātājiem, piemēram, sociālo tīklu īpašniekiem, lojalitātes karšu izlaidējiem jāveic izmaiņas anketās, lai iegūtu klienta piekrišanu datu apstrādei.

Sodi par personas datu apstrādes pārkāpumiem var sasniegt 4% no uzņēmuma apgrozījuma.

Jānorāda tikai nepieciešamā informācija, lieki neizpaužot datus par citu personu, lai konkrēto cilvēku nevarētu identificēt.

Medicīnas iestādēm klientu personas dati jāglabā drošāk, elektroniskie dati jāšifrē.

Marta Oplucāne

<http://www.la.lv/bijusajam-viram-skirtenes-telefona-numuru-nedos/>